

Avni Başman (1887-1965)

Türk Siyasetçi.

Eğitimci ve siyaset adamı Hüseyin Avni (Başman) 11 Mart 1887'de İstanbul'un Fatih İlçesi, Çarşamba semti Beyceğiz Mahallesinde doğmuştur. Babası Bosna-Hersek kökenli Eyüp Sabri Bey, annesi İstanbullu Ayşe Ganime Hanımdır. İsmi Meclis kayıtlarında Avni Başman, nüfus kaydında Hüseyin Avni Başman olarak geçmektedir. Vefa İdadisinde ortaöğrenimini bitirmiş, İstanbul Darülfünun Hukuk Şubesine girmiş ve 1910 yılında mezun olmuştur. Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra kısa bir müddet gazetecilik yapmış daha sonra Milli Eğitim hizmetine girmiştir. Öğrencilik yıllarından itibaren yabancı dil öğrenmeye büyük önem vermiştir. Fransızca, İngilizce, Almanca dillerine vâkıf olan ayrıca Latince, Yunanca, Arapça ve Farsça okuyabilmiş, dil bilimiyle de yakından ilgilenmiştir.

Gençlik döneminde futbol oynayan ve yüzmeyi sevmiş, 1913 yılında ülkede ilk defa izcilik teşkilatını kuran isimler arasında yer almıştır. Resim yapmayı sevmiş, en sevdiği ressamılar Bedri Rahmi Eyüpoğlu ve Eren Eyüpoğlu olmuştur. En sevdiği yerli yazarlar Yakup Kadri, Halide Edip, Nazım Hikmet, Yahya Kemal'dir. Batılı yazarlardan Aldeous Huxley, Mare Twain, Bernard Shaw, Flaubert ve Balzac'ı çok okuduğunu aktarmıştır. Gençlik döneminde bir müddet Şebbal Dergisi Müdürlüğü de yapmış, hayatı boyunca aralıklı dönemlerle gazete ve dergilerde eğitim başta olmak üzere siyaset, dil ve toplumsal konularla alakalı pek çok yazı kaleme almıştır. Devlet hizmetindeki ilk görevine 1911 yılında Telgraf Kontrol Kalemi memuru olarak başlamıştır. 1913'te Posta Umuru Müdüriyeti Kalemi Kâtipliğine geçmiş bu görevinden aynı yıl istifa etmiştir. Meslek olarak eğitimciliği seçmiş, uzun yıllar öğretmen, yönetici, yazar ve çevirmen olarak hizmet vermiştir. Öğretmenlik yaşamına 2 Ekim 1913'te Darüşşafaka sınıf ve coğrafya öğretmeni olarak başlamıştır. 1914'te Bursa Darülmualimin öğretmenliğine 1916'da Maraş Darülmualimin Müdür Muaviniği ve tarih-coğrafya öğretmenliğine, 1917'de Antalya Öğretmen Okulu Müdür Yardımcılığına atanmıştır. Antalya'da görev yaparken 10 Şubat 1918'de öğretmen Ümmü Gülsüm Bediz hanımla evlenmiştir. Ayşe Cevza, Remziye Ferda adında iki kız ve Mehmet Akman adında bir erkek çocuğu babasıdır. 1922'de Denizli Maarif Müdürlüğüne yükselmiştir. Aynı yıl Eskişehir Maarif Müdürlüğüne getirilmiş ancak Eskişehir düşman işgaline uğradığı için görevine başlayamamıştır.

8 Kasım 1922'de Kayseri Darüleytam Başöğretmenliğine, 1 Aralık 1922'de Samsun Darüleytam Müdürlüğüne, 20 Şubat 1923'te Millî Eğitim Bakanlığı Müfettişliğine terfi etmiştir. 7 Nisan 1923'te Millî Eğitim Bakanlığı İhsâiyât (İstatistik) Dairesi Müdürlüğüne, 1 Nisan 1924'te Millî Eğitim Bakanlığı Birinci Sınıf Müdürlüğe yükselmiştir. İlk çeviri eseri 1923'de eski yazıyla ve sınırlı sayıda basılan Reuben P. Halleck'in "Ruhیات ve Ruhi Hars" isimli kitap olmuştur. Bu yayını 1924 de Maarif Vekaleti Yayınları arasında ve eski harflerle basılan C.W. Washburne "Avrupa Terbiye Aleminde Müterakki-i Temayüller" (Avrupa Eğitim Dünyasında İlerici Eğilimler) adlı eser ile 1924, 1925 ve 1928 yıllarında çevirdiği eğitim kitapları takip etmiştir. 1924'te Türkiye'ye danışman olarak gelen eğitimci John Dewey ile birlikte çalışmak üzere kurulan komisyona üye olarak katılmıştır. Yine aynı yıl üyeleri Milli Eğitim Bakanlığınca (MEB) seçilerek oluşturulan on yıllık bir gelişme programı hazırlayan 1. ve 2. Heyet-i İlmiye (Bilim Kurulu) ile Telif ve Tercüme Heyetinde vazife almıştır. Bu bilim kurulları MEB merkez örgütünde yapılacak yönetsel yapının ana hatlarını belirlemiştir. Dewey'i yakından tanımış ve eserlerini Türkçe 'ye çevirmiş, eğitim ilkelerinden etkilenmiş ve bu etkileri yazılarına ve uygulamalarına yansıtma imkânı bulmuştur.

1925'te Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne, 1926'da Talim ve Terbiye Üyeliğine, 1933'te Teftiş Heyeti Başkanlığına yükselmiştir. 1929 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü ve akabinde Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı

ve Müsteşarlığı yapmıştır. 1933'de Üniversite Islahat Komisyonu'nda üye olarak görev almıştır. 26 Eylül 1934'te Yüksek Öğretim Dairesi Genel Müdürlüğünü vekâleten yürütmüştür. 1 Mart 1935'te Maarif Vekâleti Teftiş Kurulu Başkanlığına kendi isteği ile Bakanlık Başmüfettişliğine geçmiş ve aynı yıl Berlin Öğrenci Müfettişliğine gönderilmiştir. 1935 yılından sonra öğrenci müfettişi göreviyle Berlin ve Paris'te bulunmuştur. Berlin Müfettişliği Öğrenci Başmüfettişi olarak görevlendirilmiş, eşi ve üç çocuğuna siyasi pasaport verilmiş önce Berlin sonra Paris'te toplam dört buçuk yıl görev yapmıştır. 1937 yılında 13. Beynelmillel Sosyoloji Kongresi'ne Maarif Bakanlığının tezkeresi ile hükümet adına katılmıştır. 1938'de Cenevre'de toplanacak olan 7. Uluslararası Maarif Kongresi'ne Paris Bölgesi Öğrenci Müfettişi olarak gönderilmiştir. 24-29 Temmuz 1939'da Londra'da toplanması planlanan XV. Uluslararası Güzel Sanatlar Tarihi Kongresi'ne Maarif Vekâleti Paris Öğrenci müfettişi olarak katılmıştır. Cenevre'de toplanacak Uluslararası 8. Maarif Konferansı'na Afet İnan ile iştirak etmişlerdir. Hasan Ali Yücel'in Bakanlık döneminde bir müddet daha yurt dışında kalması için Başman'a İsviçre Öğrenci Müfettişliği görevi teklif edilse de kendisi bu teklifi kabul etmemiş ve 1939 yılının sonbaharında yurda dönmüştür.

1935-1940'da Paris Talebe Müfettişliğinde bulunarak yurda dönmüş, İstanbul Millî Eğitim Başmüfettişliğine atanmıştır. Bu görevdeyken Adnan Adıvar ile birlikte orijinal Hollanda baskısından tercüme edilen İslâm Ansiklopedisinin editörlüğünü yürütmüştür. 1940'da Maarif Nezareti Neşriyat Kongresi kararları doğrultusunda yapılan çalışmalara katılmıştır. Hasan Ali Yücel'in başkanlığında yapılan ilk toplantıda komisyonun faaliyeti ve vereceği kararların tespit edileceği bildirilmiştir. Adnan Adıvar'ın başkanlığında toplanan komisyonda; Talim Terbiye Reisi Kadri Yürükoğlu, Halide Edip Adıvar, Maarif Vekâleti Başmüfettişi Avni Başman, Sabahattin Ali, Abdülkadir İnan, Ragıp Hulusi Yöntem, Sabahattin Eyüpoğlu, Enver Ziya Karal, Bedri Tunçel, Saffet Pala, Nurullah Ataç, Cemal Köprülü, Bedri Tahir Şaman, Nurettin Artam yer alan isimler olmuştur. Toplantıda tercüme edilmesi faydalı olacak eserler için bir liste hazırlanmıştır. Bu listede Homeros Destanları, Sofokles'in Kral Oidipus, Oidipus Kolonos'ta, Ajax Filoktetes, Antigone, Elektra, Trakyalı Kadınlar isimli tradejileri yer almıştır. Ayrıca Erasmus'un Deliliğin Methiyesi, Cervantes'in Don Kişot'u, Shakespeare'in Kral Lear, Hamlet, Kuru Gürültü, Fırtına isimli eserleri, Moliere'in Mizantrop, Bilgiç Kadınlar adlı eserleri, Jean Jacques Rousseau'nun Emile adlı eseri, Balzac'ın Vadideki Zambak eseri gibi yapıtlar yer almıştır. Kitapların Milli Eğitim Bakanlığı tarafından heyetin tayin ettiği çevirmenlere verileceği, kontrolden geçirileceği ve bir sonraki yıl basılacağı açıklanmıştır. Kitapların bütün okullara tavsiye edileceği belirtilerek tercümesi beğenilen kişilere nakdi mükâfat verileceği açıklanmıştır. Tercüme işlerini devamlı bir şekilde takip ve tertip etmek üzere cumhuriyet kültür hayatında önemli bir rol oynayacak olan Tercüme Bürosu kurulmuştur. Genel olarak 'Dünya Klasikleri' şeklinde adlandırılan ve uzman çevirmenler yoluyla Türkçe'ye kazandırılan yüzlerce eserin seçimini üslenen komisyon söz konusu eserlerle başta öğretmenler olmak üzere yeni yetişen kuşakları dünya yazını ile buluşturmayı sağlamış böylece ülkede sahadaki önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamıştır. 1940'dan milletvekili seçildiği yıla kadar İstanbul Bölge Müfettişliği görevini yapmıştır. 1947 yılında Unesco Genel Merkez Kurulu Edebiyat ve Sanat Dairesi Başkanlığı Türkiye'den bir aday göstermesini istemiş eski milletvekili Yahya Kemal Beyatlı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından adaylığı uygun görülerek Unesco'ya bildirilmiştir. Unesco "Temel Atım Dairesi" Müdürlüğü ve Müdür Muavinliği için de aday gösterilmesini talep etmiş Milli Eğitim Bakanlığı Başmüfettişi Avni Başman ile Gazi Eğitim Enstitüsü pedagoji öğretmeni Fuat Baymur aday olarak gösterilmişlerdir. 1948 yılında kısa bir müddet Güzel Sanatlar Akademisi Müdürlüğü yapan Avni Başman ayrıca Danimarka, Fransa, Sovyetler Birliği ve Almanya'da eğitim program ve uygulamaları sahasında tetkiklerde bulunmuştur. Talim terbiye ve umumi müfettişlik çalışmalarında bütün maarif mensuplarının saygısını kazanmıştır.

Müfettiş bulunduğu sırada 1950 seçimleri için Demokrat Partinin İzmir Milletvekili adaylığını kabul ederek 19 Nisan 1950'de izinle görevinden ayrılmış ve 1 Haziran 1950'de emekli olmuştur. Dokuzuncu dönem seçimlerine katılmış, 188.024 oy ile DP listesinden İzmir Milletvekilliğine seçilmiştir. O güne kadar siyasetle ilgilenmeyerek siyasi hayata milletvekilliği ile başlamıştır. İzmir'de 370 kadar sandıkta yapılan tasnif sonuçlarına göre; DP 77905, CHP 35726 ve Millet Partisi 3200 oy kazanmıştır. Bu sonuçlara göre 1950 seçimlerinde İzmir'de DP namzetleri seçimi kazanmıştır. Seçimlerin ardından TBMM toplantısında Celal Bayar Cumhurbaşkanlığı görevine seçilmiş ve hükümeti kurma vazifesi Adnan Menderes'e verilmiştir. Menderes, 22 Mayıs 1950'de Mecliste yaptığı toplantıda kabineyi ilan etmiştir. Adnan Menderes'in göreve getirdiği bakanlar devlet işlerinde tecrübe sahibi olan isimlerden oluşmuştur. Millî Eğitim ve Anayasa komisyonlarında çalışmış, 22 Mayıs 1950'de I. Menderes Kabinesinde 14. Millî Eğitim Bakanı olarak yer almıştır. Kabine kurulduğu zaman Bakanlık işlerini yakından ve iyi tanınması nedeniyle Adnan Menderes hükümetinin en kuvvetli isimlerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Bütün ömrü Millî Eğitim hizmetinde geçmiş, dürüst ve anlayışlı bir insan olarak tanınmıştır. Seçim tutanağını alarak 22 Mayıs 1950'de Meclise gelmiştir. Tutanağı 5 Haziran 1950'de onaylanmıştır. Birinci Menderes Hükümeti 29 Mayıs'ta programını Meclis'e sunmuş ve hükümet 192 çekimser oy almasına karşın güvenoyu alarak göreve başlamıştır. Ahmet Emin Yalman "Yeni Kabinenin Taşdığı Mana" başlıklı yazısında Millî Eğitim Bakanı olarak görevlendirilen Başman'la ilgili olarak ileri fikirli bir maarifçi değerlendirmesinde bulunmuştur.

Bakanlığı döneminde köy enstitüleri hakkında açıklamalarda bulunmuş, ele alacakları mühim meselelerden birisinin de köy enstitüleri olduğunu belirtmiştir. Köy enstitülerinin yeni şartlara uygun hale getirileceğini dile getirmiş, bu müesseselerin birer komünist yuvası olduğu fikrine katılmadığını söylemiştir. Yeni bir Millî Eğitim Teşkilat Kanunu hazırlandığını ifade etmiş, konuyla ilgili etüt çalışmalarının bir yılsonunda tamamlanacağını dile getirmiştir.

Bulgaristan göçmenlerine dair sözlü sorusu; devlet resim ve heykel müzeleri için satın alınacak sanat eserleri hakkında kanun teklifi (geri almıştır); Genel Kurulda değişik 16 konuda, Bakan olarak 3 konuda toplam 30 konuşması vardır. Bakanlığı sırasında öğretmenlerin istek ve şikâyetleri ile de yakından ilgilenmiştir. Demokrat Parti merkezinde bakanı ziyaret eden öğretmenler çeşitli konulardaki dilek ve şikâyetlerini bakana iletmışlerdir. Bakan şikâyete mevzu olan konuları tetkik edeceğini, haksız hareketlere maruz kalanların haklarının iade edileceğini belirterek öğretmenlerin müsterih olmalarını ve Millî Eğitim mekanizması içerisinde keyfi uygulamalara müsaade edilmeyeceğini belirtmiştir. Ancak Başman'ın bakanlık görevi kısa sürmüştür. 18 Temmuz 1950 tarihli Son Posta gazetesinde istifasına dair bazı haberler yer almıştır. Selim Ragıp Emeç tarafından kaleme alınan "Bir Diğer İstifaya Dair" başlıklı yazıda Avni Başman'ın istifa ettiği ancak istifasının kabul edilmediği aktarılmıştır. Yapılan değerlendirmede DP kabinesinde güçlü vasıflara sahip birinin bulunmasının memnuniyet verici olduğu ancak kabinede ilk istifa eden bakan olması nedeniyle bir bakandan beklenen sıfatların tayininde bir hataya düşülüp düşülmediği tereddüdünü yaşattığını belirtmiştir. Çıkan haberlerle ilgili olarak açıklama yapan Başman; Meclis müzakereleri sırasında bir milletvekiline sinirlenerek istifasını verdiğini ancak daha sonra geri aldığını ve 15 gün izinli olarak İstanbul'a geldiğini daha sonra tekrar Ankara'ya vazifesinin başına döneceğini söylemiştir. Yaptığı açıklamada bazı gazetelerin İnönü'nün fotoğraflarının kitaplardan çıkarılması için kendisine baskı yapıldığını yazdıklarını söyleyerek bu iddiaların asılsız olduğunu belirtmiştir. Ne parti ne de herhangi bir kimsenin bakanlığa ait işler ve kitaplardaki İnönü resimleri için kendisine baskı yapmadığını dile getirmiştir. Nitekim Demokrat Partinin köy enstitüleri ve teknik eğitim programlarını tasvip etmemiş, bunları uygulamak yerine bakanlık görevinden ayrılmayı tercih etmiştir. İlke uyuşmazlığı nedeniyle bakanlık görevinden 2 Ağustos 1950 tarihinde istifa ederek ayrılmıştır.

Milli Eğitim Bakanı Başman'ın istifasının ardından Bakanlık vazifesine vekâleten Gümrük ve Tekel Bakanı Nuri Özsan tayin edilmiştir. Onu istifaya götüren olaylar şu şekilde olmuştur: Çankırı milletvekili Kâzım Arar, Avni Başman'la ilgili olarak Teknik Öğretim Müsteşarlığı'nda yolsuzluk yapıldığına dair TBMM'ye bir önerge vermiş bu nedenle Avni Başman ile Kâzım Arar arasında bir tartışma yaşanmıştır. Çankırı Milletvekili Kâzım Arar'ın, teftiş görmeyen Millî Eğitim Bakanlığı Teknik Öğretim Müsteşarlığındaki yolsuzluk ve usulsüzlük hakkındaki sorusuna cevabı sırasında Mecliste tansiyon yükselmiştir. Kâzım Arar, on sorudan oluşan suallerine cevap verilmesini talep etmiştir. Başman her bir soruya ayrı ayrı cevap vermiş ancak Arar tekrar söz almış ve Başman'ın açıklamalarının yeterli olmadığını dile getirmiştir. Arar, Teknik Öğretim Müsteşarlığı'nda yolsuzluk iddialarını verdiği örnekler üzerinden dile getirmiştir. Mecliste yaşanan hadise üzerine sinirlenmiş ve istifa etmiş sonra tekrar vazifesi başında kalarak bir ay izin almıştır. Ancak daha sonra gazetecilere verdiği beyanatta sağlık sebepleri nedeniyle görevinden ayrıldığını açıklamıştır. Bu gelişme üzerine Nuri Özsan, Milli Eğitim Bakanlığını vekâleten üzerine aldığını belirtmiştir. İstifası eğitim camiasında üzüntüyle karşılanmıştır. İstifa mektubunda sağlık sorunlarından Milli Eğitim Bakanlığı görevinden çekilmek istediğini belirtmiştir. 2 ay 12 gün süren Milli Eğitim Bakanlığı görevinde kendi anlayışı ile DP'nin uygulamak istediği eğitim politikalarıyla çeliştiğini düşünmüş, DP iktidarının birinci Adnan Menderes kabinesinde hükümetten istifa eden ilk bakan olmuştur. Buna karşılık Başbakan Adnan Menderes, "Sayın Avni Başman Milli Eğitim Bakanı" ifadeleriyle başlayan cevabında partinin ilk hükümetinde özverili hizmetlerinden dolayı teşekkür ederek istifayı kabul etmiştir. Bakanlıktan ayrılırken gazetecilere "sıhhi sebeplerden dolayı istifa ettiğini ve başka söyleyecek bir sözünün olmadığını" belirtmiştir. Milli Eğitim Bakan Vekili Nuri Özsan gazetecilere; "Avni Başman meslekten olan bir arkadaşımızdı. Bu vazifeyi deruhte etmiş olması büyük bir nimetti" demiş ve istifasından dolayı duyduğu teessürü ifade etmiştir. Gümrük ve Tekel Bakanlığını da yürüten Özsan, Milli Eğitim Bakan Vekilliğinin uhdesinde kalacağını belirterek ileride Başbakan'ın uygun göreceği şekle göre vaziyetin açıklık kazanacağını söylemiştir. Son Posta gazetesinde ; "Milli Eğitim Bakanı Dün İstifa Etti" başlığı ile verilen haberde; "İyi bir maarifçi olarak nitelenen Avni Başman'ın tecrübesiz bir politikacı olduğu" na değinilmiştir. Öyle ki Mecliste bir soru takririne cevap vereceği esnada millet milletvekillerini memnun edememiş, itirazlar üzerine kürsüyü terk etmişti. Bu gelişmeler üzerine teknik tedrisat hakkındaki soru takririni hazırlayan ve hükümeti meclis huzurunda zor bir duruma sokan teknik tedrisat müsteşarı Rüştü Uzel'in Bakanlık'tan ayrılması beklenmiştir. Rüştü Uzel'in uzaklaştırılması gerektiğini bazı kabine arkadaşları tarafından Avni Başman'a hatırlatılmış ancak göreve geldiği günden itibaren Bakanlıkta tek kişiyi değiştirmeyerek bunu kabul etmemiş ve istifa etmişti. İstifasının nedenleri arasında Paris'teki solcu öğrenciler meselesinin de etkili olduğu iddia edilmişti. İstifa etmeden önce Başbakan Adnan Menderes ile uzun süren bir görüşme yapmıştı. İstifası konusunda Şevket Çizmeli de "Menderes Demokrasi Yıldızı?" başlıklı eserinde değerlendirmelerde bulunmuştu. Çizmeli, Milli Eğitim'in başlangıçta bir uzmana emanet edilmişken, iki ay gibi kısa sürede görevden çekilmesi üzerine milliyetçi görüşleriyle tanınan inşaat mühendisi Tevfik İleri'nin göreve geldiği belirtilmişti.

Milli Eğitim Bakanlığı sırasında, Ordu Milletvekili Feyzi Boztepe'nin, sahne hayatının inkişafı hususunda hükümetçe ne gibi tedbirler düşünüldüğüne dair sorusuna sözlü cevap vermişti. Konuşmasında: *"Muhterem Boztepe'nin önergesinde saydığı noksan ve kusurlardan Bakanlığımız habersiz değildir. Vazifeye başladığım günlerde ilk ele aldığım meselelerden biri tiyatro işleri oldu. Geçen yıl çıkarılan kanunun eksik tarafları olduğunu, tatbikinde aksaklıklarla karşılaşıldığını öğrendim. Bu cihetler göz önünde tutularak mevcut kanunun tenkidi bir surette incelenmesini alâkalılardan istedim"* demiştir. Bakanlığın diğer müdürlüklerinden farklı bir durumda olan Devlet Tiyatrosu Müdürlüğü'nün çalışmalarında geniş bir yetkiye sahip bulunduğunu ve bakanlıktan daima yardım göreceğini ifade etmişti. Milli Eğitim Bakanı vazifesinde iken Bolu Milletvekili Zuhuri Danişman'ın, kadrosuzluk yüzünden üç yılsonunda

terfi ettirilemeyen öğretmenler hakkında ne gibi tedbirler düşünüldüğüne dair sorusunu cevaplamıştır. İlköğretimin 27.935 öğretmen ve müfettişlerinden bu bütçe yılında Mayıs sonuna kadar 4697 kişi terfi etmiş olduğu halde 1677 kişi kadrosuzluk yüzünden terfi edemeyecek duruma düşmüş bulunduğu belirtmiştir. Bu durumun sadece Millî Eğitim kadrolarında çalışan memurlara has olmadığını, devletin diğer şubelerindeki memurların da aynı durumda bulunduğunu belirtmiştir. Millî Eğitimin öğretim personel kadrosu başka Bakanlıkların memur mevcutlarına oranla çok daha kalabalık olduğundan bu durumda olanların sayısının Millî Eğitim teşkilâtında büyükçe bir yekûna ulaştığını dile getirmiştir. Millî Eğitim Bakanlığının meselenin en uygun şekilde halli için çare aradığını ve bazı tedbirler de düşündüğünü belirtmiştir. Meselenin bir an evvel öğretmenleri tatmin edecek bir hal şekline ermesi için çalışıldığını söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Milletvekilliği döneminde 1953 yılında Milli Eğitim Vekâleti Bütçesi hakkında Mecliste bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında Millî Eğitim Teşkilât Kanununun biran evvel gelmesini temenni ettiğini belirtmiş, bilhassa yeni Teşkilât Kanununda, öğretmenleri daimî bir tehdit altında bulduran 22'nci maddeye benzer maddelerin bulunmaması gerektiğini ifade etmişti. Konuşmasında Talim Sicilleri, İmtihanlar, Ege Arkeoloji Enstitüsü, Maarif Sağlık Teşkilatı, Mektep Müzesi ve Pedagoji Kütüphanesi, Radyo gibi başlıklar altında değerlendirmelerde bulunmuştu. Ege Arkeoloji Enstitüsü hakkında konuşmuş, İzmir'de bir arkeoloji enstitüsünün kurulmasını lüzumlu gördüğünü belirtmişti. Radyo başlığı altında köyler için radyo dersleri tertiplenmesi gerektiğini dile getirmişti. Mektebi olmayan köyler için ayrı bir radyo neşriyatı yapılması gerektiğini söylemişti. Ayrıca Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Kanunu münasebetiyle söz almıştı. 1954 yılına kadar milletvekilliği görevine devam etmiş, bu tarihten sonra aktif siyasetten uzaklaşmıştı. Yazılarını haftalık Akis dergisinde yayınlanmaya başlamıştı. 1954-1955 yılları arasında devamlı şekilde çıkan yazıları daha sonraki yıllarda giderek azalmıştı. Akiste yayınlanan yazıları arasında: "Hayat Pahallığı ve Muhalefet", "Nasreddin Hocaya, İhtifallere ve Heykellere Dair", "Bir Samur Kürk Hikâyesi", "İki Siyasi Tezat", "Konkuripik", "Antidemokratik", "Biz de Vardık", "Dış Temas", "Liseler On Bir Sene Oluyor", "Şu Amerikan Koleji Neden Yapılmıyor?", "Demokrasi Yarışında Parlak Bir Renk" başlıklı yazıları başta olmak üzere birçok yazısı yer almıştı.

Zaman zaman mensubu olduğu partinin politikalarını cesurca ve kendine göre haklı nedenlerle eleştiren yazıları parti yönetimi tarafından hoş karşılanmamıştır. 13 Ağustos 1955 günü Akis dergisinde çıkan "Hayat Pahallığı ve Muhalefet" başlıklı yazısı Demokrat Parti yönetimini hedef alan eleştirilerin artmasına neden olmuştu. 1955'de DP Haysiyet Divanına verileceği yönünde haberler çıkmıştı. Parti tüzük ve programına aykırı hareket ettiği iddiasıyla Urfa Milletvekili Feridun Erkin, DP Haysiyet Divanına sevk edilmiş daha sonra da DP'den ihracı için kayıtlı olduğu İstanbul İl Teşkilatının harekete geçtiği belirtilmişti. İhracına gerekçe olarak son zamanlarda muhtelif gazete ve dergilerde yazmış olduğu yazılarda parti tüzüğüne aykırı hareket etmesi gösterilmişti. Yasama görevi IX. Dönemle sınırlı kalmış, Parlamento sonrasında bilimsel ve meslekî çalışmalarını özel olarak devam ettirmiş ayrıca Vedat Nedim Tör ile birlikte bir süre Yapı ve Kredi Bankası'nın 'Kültür Danışmanlığı' görevini yürütmüştü. İlkokullar için gramer ve okuma, ortaokullar için ise İngilizce gramer kitapları yazmıştı. Yayınlanan eserleri arasında İngilizceden tercüme edilen "Ruhیات ve Ruhi Hars", John Dewey'in "Mektep ve Cemiyet", "Çocuk ve Mektep", "Terbiye ve Demokrasi", İngilizceden tercüme edilen "Müterakki Terbiye Cereyanları", Bury'nin "Söz ve Fikir Hürriyeti", Aldous Huxley'in "Nice Yazlardan Sonra", Jules Romain'in "Donogoo" başlıklı yapıtlar yer almıştı.

27 Mayıs 1960 İhtilali'nden sonra, 1960 Kurucu Meclis-Temsilciler Meclisine Milli Birlik Komitesince üye seçilmiş ve yeni anayasa 1961 Anayasası'nın çalışmalarına iştirak etmişti. 19 Mart 1965'te 78 yaşında İstanbul'da vefat etmiş, İstanbul Zincirlikuyu Asri Mezarlığında kaybettığı eşinin yanında toprağa verilmiştir.

Özlem YILDIRIM KIRIŞ

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

30.11.1.0. 93.5.8.3. 13.02.1935.

30.18.1.2. 52. 11.17.1. 20.02.1935.

30.18.1.2. 75. 44.19.1. 25.05.1937.

30.18.1.2. 84. 72. 8. 1. 01.08.1938.

30.18.1.2.86.28.1.1. 01.04.1939.

30.18.1.2. 87. 67.10.1. 07.07.1939.

2. Resmi Yayınlar

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 9, Cilt: 1, (10.07.1950).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 9, Cilt: 1, (26.06.1950).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 9, Cilt: 1, (28.06.1950).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 9, Cilt: 20, (25.02.1953).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre 9, Cilt:29.

3. Süreli Yayınlar

“B. Yahya Kemal Beyatlı”, **Akşam**, 2 Ağustos 1947.

“DP'nin Kazandığı Yerler”, **Vatan**, 16 Mayıs 1950.

“Eski Milli Eğitim Bakanı Avni Başman Vefat Etti”, **Milliyet**, 20 Mart 1965.

“Lise Tedrisatında”, **Milliyet**, 12 Haziran 1950.

“Milli Eğitim Bakanı Avni Başman, Dün İstifa Etti”, **Yeni İstanbul**, 3 Ağustos 1950.

“Milli Eğitim Bakanı Çekildi”, **Zafer**, 3 Ağustos 1950.

“Milli Eğitim Bakanı Dün İstifa Etti”, **Son Posta**, 3 Ağustos 1950.

“Öğretmenler Milli Eğitim Bakanına Dert Yandılar”, **Son Posta**, 17 Haziran 1950.

“Telif ve Tercüme İşleri Üzerinde Yeni Çalışmalar”, **Tan**, 2 Mart 1940.

“Tercüme Edilecek Eserler”, **Akşam**, 4 Mart 1940.

Ahmet Emin Yalman, “Yeni Kabinenin Taşdığı Mana”, **Tan**, 24 Mayıs 1950.

Avni Başman, **Son Posta**, 18 Temmuz 1950.

Milli Eğitim Bakanının Beyanâtı: İnönü'nün Resimlerinin Kitaplardan Çıkarılmak İstendiği Yalandır", **Son Posta**, 13 Temmuz 1950.

Selim Ragıp Emeç , "Bir Diğer İstifaya Dair", **Son Posta**, 18 Temmuz 1950.

Sinan Korle, " Maarifin En Kıdemli Mensubu Bir Bakan: Avni Başman", **Vatan**, 9 Haziran 1950.

4. Kitaplar ve Makaleler

AKIN, Rıdvan, **Gaziden Günümüze Cumhurbaşkanlığı (1923-2007)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2009.

ÇİZMELİ, Şevket, **Menderes Demokrasi Yıldızı?**, 2. Baskı, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2007.

DEWEY, John, **Okul ve Toplum**, Çev. H. Avni Başman, 4. Baskı, Pegem Akademi Yay., 2015.

ERER, Tekin, **Türkiye'de Parti Kavgaları**, Ticaret Borsası Matbaası, İstanbul, 1963.

İNAN, Süleyman, **Muhalefet Yıllarında Adnan Menderes**, Liberte Yayınları, Ankara, 2006.

KABASAKAL, Mehmet, **Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi (1908-1960)**, Tekin Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, 1991.

OKYAY, Erdoğan, **Eğitimci ve Yazar Hüseyin Avni Başman**, Rekmay Reklam A.Ş., Ankara, 2014.

ÖZTÜRK, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi**, TBMM, IX. Dönem (1950-1954), VII. Cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yay., Ankara, 2006.

PAMUKOĞLU, Arif Hikmet, **Türkiye'de Demokrasi**, Nurgök Matbaası, İstanbul, 1961.

SERTKAYA, İbrahim, **Demokrasi Yolunda Bir Hayat Adnan Menderes**, 2. Baskı, Yağmur Yayınları, İstanbul, 2008.

SEZEN, Saim, **Seçim ve Demokrasi**, Gündoğan Yayınları, 2. Basım, İstanbul, 2000.

TEZİÇ, Erdoğan, **Siyasi Partiler**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, yy. yok.

23/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/avni-basman-1887-1965/?pdf=6372> adresinden erişilmiştir